ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ

ਗਿੱਲ ਮੋਰਾਂਵਾਲੀ

ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੇ ਰਚਨਾ

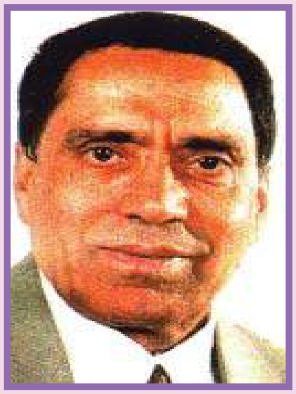

ਸ਼ਾਇਰ ਗਿੱਲ ਮੋਰਾਂਵਾਲੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 20 ਮਈ, 1937 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਉਹ 1970 ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਵਸ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਜਨਾਂ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰਚਨਾ ਦੋਹਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਔਰਤ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਹੰਝੂ ਹਉਕੇ' 1964 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। 'ਕਤਰਾ ਕਤਰਾ ਚਾਂਦਨੀ', 'ਮੌਸਮ ਦਾ ਸੰਤਾਪ', 'ਸ਼ਰਾਰੇ', 'ਸਤਰ ਸਤਰ ਸੰਸਾਰ' ਆਦਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹਨ। ਗਿੱਲ ਮੋਰਾਂਵਾਲੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੋਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ 'ਬੇਟੀ ਹਾਣੀ ਮੰਗਦੀ' ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਨਾ ਕਰ ਏਨੀ ਖਾਰ।
ਬੇਟੇ ਖ਼ਾਤਰ ਧੀ ਕਦੇ, ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਮਾਰ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਘਰ ਵਿਚ ਪਾ ਨਾ ਸੋਗ।
ਪੁੱਤਰ ਧੀ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਦਾ, ਪਾਲ ਨਾ ਭੈੜਾ ਰੋਗ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਸਭ ਕੁਝ ਆਵੇ ਰਾਸ।
ਪੁੱਤਰ ਤੇਰੀ ਭੁੱਖ ਜੇ, ਧੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਪਿਆਸ।

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਮਾਏ : ਮਾਂ
ਬਾਬਲ : ਪਿਤਾ
ਧੀ : ਬੇਟੀ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਰੁੱਤ : ਮਹੌਲ
ਜਹਾਨ : ਦੁਨੀਆਂ
ਪੱਤ : ਇੱਜ਼ਤ
ਤੁੱਲ : ਬਰਾਬਰ
ਕੈਦ : ਰੋਕ
ਵੈਦ : ਡਾਕਟਰ
ਗ਼ੁਲਾਮ : ਬਾਹਰ ਜਾਣ 'ਤੇ ਰੋਕ
ਸ਼ਰੀਕਾ : ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ
ਲੀਕ : ਰੁਕਾਵਟ

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ ਰੁੱਤ।
ਰਲਕੇ ਗਾਣੇ ਗਾਣਗੇ, ਮਾਪੇ, ਧੀਆਂ, ਪੁੱਤ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਧੀਆਂ ਨਾਲ ਜਹਾਨ।
ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਆਨ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਮੈਲੀ ਕਰ ਨਾ ਮੱਤ।
ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਧੀ ਕਰੂ, ਦੂਣੀ ਤੇਰੀ ਪੱਤ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਚੱਲ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ।
ਦੇਖ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰੰਗ ਤੂੰ, ਧੀਆਂ ਕਰਨ ਕਮਾਲ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਅਨਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ।
ਧੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਰੱਖ ਕੇ, ਰੀਤਾਂ ਰਸਮਾਂ ਤੋੜ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਹੁਣ ਨਾ ਧੀਆਂ ਰੋਣ।
ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਸੀ ਕਦੇ, ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਹੀ ਹੋਣ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਲੈਣੇ ਦੇਣੇ ਭੁੱਲ।
ਦਾਜ ਬਿਨਾਂ ਧੀ ਤੋਰ ਦੇ, ਕਿਹੜਾ ਧੀ ਦੇ ਤੁੱਲ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਕਰ ਨਾ ਧੀ ਨੂੰ ਕੈਦ।
ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਧੀ ਬਣੂ, ਅਫ਼ਸਰ, ਲੀਡਰ, ਵੈਦ।

ਉੱਚੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਲਈ, ਚਰਚਾ ਹੈ ਹੁਣ ਆਮ।
ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਰੱਖਣਾ, ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮ।

ਬੇਟੇ ਖਾਤਰ ਬਾਬਲਾ, ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰ।
ਜੇ ਕਰ ਬੇਟੀ ਨਾ ਰਹੀ, ਰਹਿਣਾ ਨਾ ਸੰਸਾਰ।

ਸਾਥ ਸ਼ਰੀਕਾ ਜੇ ਦਵੇ, ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਸਰਕਾਰ।
ਫਿਰ ਨਾ ਕੋਈ ਧੀ ਸੜੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਸਕੇ ਮਾਰ।

ਬਦਲੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਬਦਲੋ ਆਪਣੀ ਸੋਚ।
ਧੀਆਂ ਅੱਗੇ ਲੀਕ ਜੋ, ਰਲ ਕੇ ਦੇਵੋ ਪੋਚ

ਟਿੱਪਣੀ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧੀ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਧੀ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੱਕ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪੁੱਤਰ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧੀ-ਪੁੱਤਰ ਵਿਚਲੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੀ ਹੋਈ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚ-ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਵਡਮੁੱਲਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧੀ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਉਹ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਸੋਚ ਬਦਲ ਕੇ ਧੀ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ-ਪੂਰਵਕ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਭਲਾ :

(i) ਧੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ?
(ii) ਧੀ ਆਪਣੀ ਤੁਲਣਾ ਕਿਸ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ?
(iii) ਉਪਰੋਕਤ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਤੋੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ?
(iv) ਮਾਪਿਆਂ ਮੂਹਰੇ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ?
(v) ਧੀਆਂ ਉੱਪਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
(vi) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਸਿਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ?

2. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ ਰੁੱਤ।
ਰਲਕੇ ਗਾਣੇ ਗਾਣਗੇ, ਮਾਪੇ, ਧੀਆਂ, ਪੁੱਤ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਧੀਆਂ ਨਾਲ ਜਹਾਨ।
ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਆਨ।

(i) ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਕਿਹੜੇ ਕਵੀ ਦੀਆਂ ਰਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ?
(ii) ਰੁੱਤ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਕਵੀ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
(iii) ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ 'ਜਹਾਨ' ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਾਓ।
(iv) ਧੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ?

3. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ :

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਲੈਣੇ ਦੇਣੇ ਭੁੱਲ।
ਦਾਜ ਬਿਨਾਂ ਧੀ ਤੋਰ ਦੇ, ਕਿਹੜਾ ਧੀ ਦੇ ਤੁੱਲ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਕਰ ਨਾ ਧੀ ਨੂੰ ਕੈਦ।
ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਧੀ ਬਣੂ, ਅਫ਼ਸਰ, ਲੀਡਰ, ਵੈਦ।

ਆਉ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰੀਏ

ੳ. ਪਾਠ ਤੋਂ ਅੱਗੇ :

(i) ਫ਼ਰਜ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਕਵੀ ਹੋ। ਔਰਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਦੋਹਿਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ।

(ii) ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਅਜੋਕੇ ਮਹੌਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਔਰਤ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਸਾਲੇ ਲਈ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੋ।

(iii) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਮੁੰਡੇ ਜਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹੋ ? ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਲੇਖ ਲਿਖੋ।

(iv) ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

(v) ਫ਼ਰਜ਼ ਕਰੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਔਰਤ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

ਅ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਠੀਕ (✔) ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ (✖) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਉ :

(i) ਬੇਟੇ ਦੀ ਖਾਤਰ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ☐

(ii) ਧੀ ਜੰਮਣ 'ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ☐

(iii) ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਵਿੱਦਿਆ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ☐

(iv) ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਕੇ ਧੀ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ☐

(v) ਧੀਆਂ ਘਰ ਦੀ ਆਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ☐

ੲ. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

(i) ਧੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ... ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ii) ਧੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਰੱਖ ਕੇ ... ਤੋੜਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(iii) ਬਾਬਲ ਨੂੰ ਧੀ ਦੀ ਵੀ ... ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(iv) ਧੀ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ... ਬਣਨਾ ਹੈ।

(v) ਕਵੀ ਧੀ ਨੂੰ ... ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਜ਼ਾਦ ਪਿਆਸ
ਅਫ਼ਸਰ
ਰਵਾਇਤ ਦਾਜ

ਸ. ਜੋੜੇ ਬਣਾਓ :

ਧੀ	ਇਲਾਜ
ਮਾਂ	ਵਿਆਹ
ਰੋਗ	ਪੁੱਤ
ਦਾਜ	ਬਾਪ

ਹ. ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ :

(i) ਗ਼ੁਲਾਮ ...
(ii) ਪਿੱਛੇ ...
(iii) ਭੁੱਖਾ ...
(iv) ਸੋਗ ...

ਕ. ਵਾਕ ਬਣਾਓ :

(i) ਫ਼ਰਕ ... ...
(ii) ਸ਼ਾਨ ... ...
(iii) ਵਿਦਿਆ ... ...
(iv) ਵੈਦ ... ...